

Поради та рекомендації щодо доступного будівництва та планування житла, яке враховує потреби осіб з інвалідністю в Україні

I. Вступ до питання врахування потреб осіб з інвалідністю під час розробки житлових програм:

Інклюзивні житлові програми дозволяють особам з інвалідністю робити більший внесок у розвиток своїх громад, брати активнішу участь у консультаціях та прийнятті рішень, а також сприяти власному захисту.

- Інклюзивне програмування житла для людей з інвалідністю – **це і процес, і результат**. Залучаючи людей з інвалідністю до процесу, ми також покращимо результати для людей з інвалідністю.
- Спільнота людей з інвалідністю має гасло **"Нічого про нас без нас"**, яке нагадує, що ми повинні залучати людей з інвалідністю та їхні представницькі групи і працювати з ними, а не планувати чи приймати рішення від їхнього імені. Люди з інвалідністю повинні бути залучені до всіх етапів планування, реалізації, моніторингу та оцінки програм забезпечення житлом.

[Керівні принципи Міжвідомчого постійного комітету \(IASC\) щодо потреб осіб з інвалідністю у гуманітарних операціях](#) передбачають чотири "Обов'язкові вимоги" до розробки житлових програм. Ці вимоги необхідно виконувати на всіх етапах гуманітарного реагування під час реалізації житлових програм для осіб з інвалідністю:

1. Залучення. Наприклад:

- Забезпечити участь осіб з інвалідністю та організацій осіб з інвалідністю у виявленні бар'єрів, що перешкоджають доступу осіб з інвалідністю, а також у плануванні, проектуванні, упровадженні, моніторингу та оцінці житла і поселень.
- Забезпечити залучення осіб з інвалідністю в якості ключових інформаторів (надавачів інформації) щодо наявних бар'єрів та шляхів їх усунення.
  - Див. [Перелік організацій осіб з інвалідністю в Україні](#)
  - Див. [Взаємодія та спілкування з людьми з інвалідністю та людьми похилого віку](#).

2. Усунення бар'єрів. Наприклад:

- Використовувати принципи універсального дизайну під час проектування укріплень та планування житла.
- Переглянути галузеву політику, керівні принципи та інструменти для забезпечення того, щоб вони чітко підтверджували право осіб з інвалідністю на доступ та інклюзію.

3. Розширення прав і можливостей та розвиток потенціалу. Наприклад:

- Підвищення спроможностей та обізнаності співробітників у питаннях інтеграції осіб з інвалідністю, які працюють у місцях тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб або в інших поселеннях.

4. Збір даних та моніторинг. Наприклад:

- Збір та аналіз даних про стан житла та умови проживання осіб з інвалідністю, розбивка цих даних за статтю, віком та типом інвалідності.
- Моніторинг відповідності стандартам доступності та інклюзивності.

II. Принцип нерозривного ланцюга руху:

Доступність всередині та на території різноманітних будівель базується на принципі неперешкоджання свободи пересування. Цей принцип, який має абревіатуру RECU (від англійських слів «Reach», «Enter», «Circulate», «Use», які перекладаються як "Дістатися", "Заходити", "Пересуватися" та "Користуватися"), легко запам'ятати за його основними компонентами:

- Як **дістатися** території або конкретної будівлі: необхідні доступні дороги, транспорт, знаки тощо. Місце також має розташовуватися на першому поверсі, де це можливо.

- Як **заходити** на територію або в будівлю: необхідні сходишки, пандуси, поручні, широкі дверні прорізи, належні дверні ручки тощо.
- Як **пересуватися** всередині будівлі: необхідні широкі коридори та двері, місця для перепочинку, належне освітлення, чіткі та адаптовані до різних потреб знаки, відсутність високих сходинок тощо.
- Як **користуватися** будівлею та її приміщеннями: необхідні належні простори та внутрішні меблі, обладнання, інформація та засоби комунікації тощо.

Порада: доступні вбиральні мають відповідати цим же принципам, які також легко запам'ятати за ключовими словами: дістатися туди, зайти, вийти звідти.

III. Часті помилки:¹

- Занадто вузькі двері (менше 0,9 м): стандартні або більші крісла колісні не можуть проїхати через дверні прорізи.
- Пандуси іноді встановлені, але вони занадто круті (понад 8%, 4,5°, 1/12) та небезпечні, оскільки не мають місця для посадки вгору або вниз, щоб пересуватися/розвертатися на кріслі колісному, або не мають поручнів чи бортиків.
- Доступні туалети наявні, але двері відкриваються всередину, а не назовні, що забирає необхідний простір для пересування (радіусом не менше 1,5 м). Аналогічно, меблі в інших приміщеннях часто розміщені таким чином, що обмежують пересування.
- Доступні туалети наявні, але вони використовуються як складські приміщення або зачиняються на ключ, що робить їх непридатними для використання.
- Головна будівля є доступною, але шляхи, що ведуть до неї, є недосяжними/недоступними або небезпечними, наприклад, недоглянуті або круті, або зі сходишками, слизькою плиткою чи будівництвом на шляху або впоперек нього. Житло також часто надається в географічно ізольованому місці, далеко від громади та місць надання допомоги.

IV. Вартість доступного будівництва:

Забезпечення повного доступу до будівель збільшує вартість будівництва, лише якщо це не заплановано, спроектовано та впроваджено з самого початку. Інакше ціна неврахування універсального дизайну може бути значною. Недоступне середовище обмежує економічні, освітні, медичні, соціальні та інші можливості для осіб з інвалідністю робить їх більш залежними від інших.²

Примітка: багато засобів забезпечення доступності будівлі або споруди можуть бути виготовлені та закуплені на території України, що значно зменшує витрати.

V. Матеріали та ресурси про забезпечення доступності:

Завантажте застосунок **Humanitarian Hands On Tool** з AppStore або на Google Play за посиланням: <https://hhot.cbm.org/> Він доступний англійською та українською мовами, містить спеціальні “картки” про доступні та інклюзивні двері, поручні тощо.

Серед інших міжнародних матеріалів можна виділити наступні:

- ISO Міжнародні стандарти щодо доступного будівництва та інклюзивного використання житлової площі [ISO/FDIS21542](https://www.iso.org/standard/62654.html)
- Дитячий фонд ООН (UNICEF) [Набір інструментів з питань інклюзивності та доступності](https://www.unicef.org/ua/publications/naibr-instrumentu-z-pitan-inklyuzivnosti-ta-dostupnosti)
- Міжнародна організація з питань міграції (MOM) в Іраку [Будівельний інструментарій, який враховує принципи інклюзивності та доступності](https://www.migration.gov.uk/publications/building-instrumentary-which-embeds-principles-inclusivity-and-accessibility)
- Дитячий фонд ООН (UNICEF) [Контрольні списки з питань доступності](https://www.unicef.org/ua/publications/kontrolnyi-spiski-z-pitan-dostupnosti)
- Міжнародна федерація Червоного Хреста (IFRC) [Усі під одним дахом: Доступне та інклюзивне житло та поселення в умовах надзвичайних ситуацій](https://www.ifrc.org/publications/usi-pid-odnim-dahom-dostupne-ta-inklyuzivne-zhitlo-ta-poselenня-v-umovah-nadzvichaynih-situacij)

¹ Adapted from UNICEF Accessibility Toolkit 2022

² IOM Iraq, Accessible Construction Toolkit. 2021

- CBM 16 базових вимог щодо будівництва доступного та інклюзивного житла ([англійською мовою](#) та [українською мовою](#))

VI. Рекомендації щодо доступності для України:

В Україні діють такі норми щодо доступності житлових та громадських будівель і споруд, які було розроблено з урахуванням міжнародних стандартів: [Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення ДБН В.2.2-40:2018 \(із зміною №1\)](#).

В українському законодавстві також існують й [інші норми](#), які регулюють питання доступності та інклюзивності інших споруд і будівель (наприклад, [закладів дошкільною освіти](#), [закладів освіти](#) та [закладів охорони здоров'я](#)), а також містять перелік необхідних стандартів доступності в кожному документі.

Ці норми є обов'язковими для виконання під час будівництва в Україні.

Додатково:

- Національна Асамблея людей з інвалідністю України розробила та опублікувала [Методичні рекомендації щодо забезпечення доступності прихистків для тимчасового перебування маломобільних груп населення](#) за підтримки EDF і CBM та [Рекомендації щодо забезпечення доступності об'єктів тимчасового чи постійного розміщення осіб з інвалідністю](#) спільно з ГО «ПРО.УД/Універсальний дизайн» на замовлення ПРООН.
- Урбан-бюро Big City Lab за ініціативи першої леді Олени Зеленської «Без бар'єрів» створено [Альбом безбар'єрних рішень](#).